

DE VLAAMSE MINISTER VAN ONDERWIJS, SPORT, DIERENWELZIJN EN VLAAMSE RAND

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

**Betreft: conceptnota - aanpak eindtermen tweede en derde graad
secundair onderwijs**

1. GLOBALE AANPAK

DOELSTELLING

Met dit voorstel komen we tegemoet aan de bemerkingen van het arrest van het Grondwettelijk Hof van 16 juni 2022 met betrekking tot de eindtermen tweede en derde graad secundair onderwijs waarbij het niet de bedoeling is het ambitieniveau te verlagen maar wel doordacht keuzes te maken en prioriteiten te stellen rekening houdend met de eigenheid en profilering van de finaliteiten en bepaalde studierichtingen.

Dit voorstel biedt een antwoord op de opmerkingen met betrekking tot de gehanteerde methodiek, de omvang, de gedetailleerdheid en de haalbaarheid van de eindtermen 2de en 3de graad secundair onderwijs. Bovendien voorziet het voorstel in de benodigde bijkomende ruimte voor het eigen pedagogisch project en de, in beginsel, verzoenbaarheid hiermee.

MINIMUMDOELEN

Eindtermen zijn ambitieuze minimumdoelen, te behalen op populatieniveau. We benoemen de 'eindtermen' dan ook maximaal mogelijk als 'minimumdoelen'. Zij vertrekken van de 16 sleutelcompetenties die zijn ingeschreven in het kaderdecreet onderwijsdoelen.

AANPAK FORMULERING SLEUTELCOMPETENTIES EN EINDTERMEN

Er komen zo snel als mogelijk nieuwe eindtermen voor de 2de en 3de graad van het secundair onderwijs. De nieuwe eindtermen zullen cf. het kaderdecreet sober, duidelijk, competentiegericht en evalueerbaar geformuleerd zijn.

Sleutelcompetenties

Het gaat om volgende sleutelcompetenties:

1. competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid;
2. competenties in het Nederlands;
3. competenties in andere talen;
4. digitale competentie en mediawijsheid;
5. sociaal-relatieve competenties;
6. competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie;

7. burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven;
8. competenties met betrekking tot historisch bewustzijn;
9. competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn;
10. competenties inzake duurzaamheid;
11. economische en financiële competenties;
12. juridische competenties;
13. leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken;
14. zelfbewustzijn en zelfexpressie, zelfsturing en wendbaarheid;
15. ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties;
16. cultureel bewustzijn en culturele expressie.

De sleutelcompetenties worden in samenhang gelezen.

Er wordt prioriteit verleend aan de eindtermen van de sleutelcompetenties 2, 3 en 6 maar gedurende het geheel van de leerplicht dienen alle sleutelcompetenties aan bod te komen.

Reductie en versoering eindtermen

Vertrekkende van het arrest van het Grondwettelijk Hof, wordt de werkwijze aangepast, rekening houdend met volgende uitgangspunten.

- ✓ We leggen een beperkt aantal van sober geformuleerde, duidelijke, competentiegerichte en evalueerbare eindtermen vast waar kennis telkens geëxpliciteerd wordt en vaardigheden, inzichten en indien van toepassing attitudes aan bod komen. Als uitgangspunt vertrekken we hierbij van de bestaande, vernietigde (specifieke) eindtermen.
- ✓ Eindtermen hebben geen didactische inkleuring.
- ✓ Het kaderdecreet bepaalt dat eindtermen geformuleerd worden per finaliteit. Dit betekent dat het geheel van de eindtermen basisvorming haalbaar moet zijn voor alle leerlingenprofielen binnen die finaliteit. Er dient gewaakt te worden over een evenwicht tussen basisvorming en het (beroeps)specifieke deel (specifieke eindtermen en/of beroepskwalificaties). De inhoudelijke invulling van de eindtermen basisvorming wordt kritisch geëvalueerd. De vereisten van de basisvorming kunnen desgevallend verder worden uitgediept of geïntegreerd in de (beroeps)specifieke vorming. Op die manier doen we recht aan zowel de eigenheid als het ambitieniveau van elke studierichting.
- ✓ Een overkoepelende commissie operationaliseert de richtlijnen inzake de herformulering van de eindtermen, zodat de overkoepelende commissie, de specifieke ontwikkelcommissies en de valideringscommissie zich voor het uitvoeren van hun opdrachten op eenzelfde golflengte bevinden. De verschillende commissies gebruiken deze nota en de geoperationaliseerde richtlijnen als uitgangspunt.

WERKWIJZE

De overkoepelende commissie houdt toezicht op de werking van de diverse ontwikkelcommissies en bewaakt tijdens het gehele proces de volledige set van eindtermen in functie van de haalbaarheid. De overkoepelende commissie bestaat uit 12 leden: twee vertegenwoordigers vanuit de verschillende onderwijsverstrekkers en twee vertegenwoordigers van de bevoegde administratie. In functie van de agenda kunnen de onderwijsverstrekkers samen beslissen om één of enkele specialisten hoger onderwijs uit te nodigen in een adviserende rol. De overkoepelende commissie voorziet in betrokkenheid van de praktijkcommissie.

Vanuit de overkoepelende commissie – gebaseerd op voorbereidend werk vanuit gezamenlijke werkgroepen binnen de werking van de onderwijsverstrekkers – vertrekt een voorstel voor reductie

en versobering van de (specifieke) eindtermen naar de bestaande ontwikkelcommissies¹ op basis van het opgestelde kader. In dat voorstel wordt aangegeven wat in de eindtermen bewaard blijft, wat wordt geherformuleerd, wat geschrapt wordt en waaruit een keuze kan gemaakt worden. Elke ontwikkelcommissie ontvangt en bespreekt dat voorstel en komt in consensus tot een definitief voorstel. Wanneer de ontwikkelcommissie niet tot een consensus komt, gaan de diverse beargumenteerde standpunten naar de overkoepelende commissie die een beslissing neemt.

Vermits de nieuwe werkwijze en mogelijke nieuwe inhoudelijke klemtonen in de nieuwe eindtermen van de tweede en de derde graad een impact zullen hebben op de eindtermen van de eerste graad, is het aangewezen om tijdens de ontwikkeling van de eindtermen van de 2e en 3e graad reeds mogelijke bijstuuringsvoorstellen voor de 1e graad op te lijsten. Zo kan de ontwikkeling van de 1e graad aansluitend vlot opstarten.

Doorheen het volledige proces is er nood aan duidelijke afspraken en wordt gewerkt met duidelijke verslaggeving.

Het beoordelingskader dat de valideringscommissie eerder hanteerde, wordt in functie van de hierboven vermelde aanpak herbekeken. De valideringscommissie hanteert een pragmatische aanpak. Op regelmatige basis is er overleg tussen de minister en de hoofden van de onderwijsverstreckers.

TIJDSPAD

- ✓ September: concretiseren van het kader waarbinnen de overkoepelende commissie, de ontwikkelcommissies en de valideringscommissie werkt. Deze nota en de geoperationaliseerde richtlijnen dienen als uitgangspunt voor hun werkzaamheden en worden overlegd tussen de minister, de hoofden van de onderwijsverstreckers en de valideringscommissie. De leden van de ontwikkelcommissies worden opgeroepen en er volgt een mededeling aan de Vlaamse Regering.
- ✓ September-oktober: voorstel eindtermen basisvorming ontwikkelen door de werkgroepen van de onderwijsverstreckers en de overkoepelende commissie.
- ✓ November-december: ontwikkelcommissies basisvorming.
- ✓ November-december: voorstel specifieke eindtermen ontwikkelen door de werkgroepen van de onderwijsverstreckers en de overkoepelende commissie.
- ✓ Januari-februari: ontwikkelcommissies specifieke eindtermen.
- ✓ Eindtermen 2^e en 3^e graad zijn ontwikkeld en gevalideerd in de loop van maart 2023.

Betrokkenen engageren zich om met een gelijkaardige systematiek en werkwijze aansluitend de eindtermen van de 1e graad te herzien. Evenzo worden vervolgens ook de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen van het basisonderwijs ontwikkeld.

2. AFSPRAKENKADER EINDTERMEN TWEEDE EN DERDE GRAAD SECUNDAIR ONDERWIJS

Dit afsprakenkader dient samen gelezen te worden met de globale aanpak. Beiden dienen als leidraad voor de werkzaamheden van de overkoepelende commissie, de ontwikkelcommissies en de valideringscommissie.

Volgende richtlijnen gelden:

¹ Bij het herbekijken van de kerntaken van de pedagogische begeleidingsdiensten in het najaar 2021 werd de keuze gemaakt om veel minder in te zetten op curriculumontwikkeling – waardoor dit ook een weerslag krijgt op ingediende en te evalueren begeleidingsplannen. Echter, indien de PBD de komende maanden opnieuw sterk inzetten op curriculumontwikkeling n.a.v. het dossier eindtermen, wordt de afspraak gemaakt dat dit kan en geen impact heeft op de beoordeling van de begeleidingsplannen.

MINIMUMDOELEN

We benoemen de 'eindtermen' maximaal mogelijk als 'minimumdoelen'. Hiervoor passen we het kaderdecreet (2018) niet aan. De eindtermen (of minimumdoelen) worden letterlijk opgenomen in de leerplannen wat tot gevolg heeft dat ze, in beginsel, verzoenbaar moeten zijn met de verschillende eigen pedagogische projecten, en ook voldoende ruimte moeten laten voor de formulering van eigen doelen passend binnen het eigen pedagogisch project.

WAT BETREFT DE SLEUTELCOMPETENTIES

De sleutelcompetenties worden in samenhang gelezen. Dat betekent dat

- ✓ herhalingen geschrapt worden: eindtermen zijn slechts bij één sleutelcompetentie terug te vinden;
- ✓ sommige sleutelcompetenties "leeg" kunnen blijven (zoals dat vandaag de facto al het geval is met SC 10, 12 en 14) maar waar er een algemene formulering of verwijzing(en) opgenomen wordt/worden;
- ✓ sommige sleutelcompetenties heel summier kunnen worden ingevuld;
- ✓ indien eindtermen zowel in de tweede als in de derde graad aan bod komen maar pas bereikt dienen te worden aan het einde van de derde graad, worden deze in het nieuwe voorstel enkel nog opgenomen in de derde graad.

Er wordt prioriteit verleend aan de eindtermen van de sleutelcompetenties 2, 3 en 6 maar gedurende het geheel van de leerplicht dienen alle sleutelcompetenties aan bod te komen.

WAT BETREFT DE OPBOUW VAN DE EINDTERMEN

Als uitgangspunt vertrekken we van de bestaande, vernietigde (specifieke) eindtermen. Dit operationaliseren we op grond van volgende principes:

- ✓ Eindtermen zijn minimumdoelen in de vorm van sober geformuleerde doelzinnen met duidelijke handelingswerkwoorden waarbij de kennis telkens geëxpliciteerd wordt en desgevallend de relevante context. Het geheel van elke eindterm is zo geschreven dat duidelijk is wat wordt verwacht (evalueerbaarheid). De eindtermen zijn in hun samenhang competentiegericht: de totale set van eindtermen bepaalt het vermogen van leerlingen om kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes aan te wenden in hun handelen. Niet in elke eindterm komen die elementen allemaal noodzakelijk apart aan bod.
- ✓ Een eindterm bestaat in beginsel uit 1 doelzin met 1 handelingswerkwoord maar waar nodig kan gekozen worden voor meerdere handelingswerkwoorden.
- ✓ De kennis wordt in principe geïntegreerd in de doelzin en wordt desgevallend apart geëxpliciteerd.
- ✓ Relevante, functionele contexten worden enkel in de doelzin opgenomen indien noodzakelijk.
- ✓ Eindtermen hebben geen didactische inkleuring.
- ✓ Kennis die aan bod kwam in de eindtermen van het basisonderwijs of een voorafgaande graad, wordt in de regel niet meer herhaald in de eindtermen van de daaropvolgende graad.
- ✓ We schrappen de cognitieve, de affectieve en de psychomotorische dimensies evenals de bouwstenen en de 'zoals'-constructies.
- ✓ Ten bate van soberheid en duidelijkheid formuleren we kenniselementen in de regel slechts eenmaal in de totale set van eindtermen per graad, namelijk daar waar ze inhoudelijk het meest relevant zijn.
- ✓ Wat de haalbaarheid betreft:
 - Het geheel van de eindtermen mag niet het geheel van de onderwijstijd omhelzen. De onderwijsverstrekkers maken een eigen afweging inzake de verhouding tussen basisvorming en specifieke vorming evenals inzake de benodigde en beschikbare

- onderwijstijd voor het bereiken van de eindtermen. Sommige onderwijsverstrekkers zullen zich ter zake laten leiden door een specifieke verhouding.
- Bij discussies over de haalbaarheid wordt een pragmatische aanpak gehanteerd. Pedagogische begeleiders en leraren van de ontwikkelcommissie maken een inschatting van de benodigde tijd in functie van de betrokken doelgroepen en studierichtingen. Wanneer de ontwikkelcommissie niet tot een consensus komt, gaan de diverse beargumenteerde standpunten naar de overkoepelende commissie die een beslissing neemt.

WAT BETREFT DE EINDTERMEN VAN DE 1E GRAAD

Vermits de nieuwe werkwijze en mogelijke nieuwe inhoudelijke klemtonen in de nieuwe eindtermen van de tweede en de derde graad een impact zullen hebben op de eindtermen van de eerste graad, is het aangewezen om tijdens de ontwikkeling van de eindtermen van de 2e en 3e graad reeds mogelijke bijstuuringsvoorstellen voor de 1e graad op te lijsten. Zo kan de ontwikkeling van de 1e graad aansluitend vlot opstarten.

WAT BETREFT DE WERKWIJZE

De overkoepelende commissie, de ontwikkelcommissies en de valideringscommissie worden ondersteund door de administratie die een faciliterende rol heeft en instaat voor de coördinatie van de overlegmomenten, de verslaggeving en het in kaart brengen van de onderlinge consistentie.

Viceminister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport,
Dierenwelzijn en Vlaamse rand,

Ben WEYTS